

Kadem Kaynaa romanının söz varlığı üzerine bir deęerlendirme¹**Ceyda ERDİN²****Levent DOęAN³**

APA: Erdin, C.; Doğan, L. (2020). *Kadem Kaynaa* romanının söz varlığı üzerine bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö7), 15-38. DOI: 10.29000/rumelide.808177.

Öz

Dil ve edebiyat arasında öteden beri karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bir dilin korunarak yaşatılması yanında gelişerek zenginleşmesinde edebiyat ürünleri etkin bir role sahiptir. Bu bakımdan her toplumda üretilen edebî ürünler o toplumun ve kullanılan dilin hazineleri sayılır. Bu dil hazinelerinin önemli bir işlevi de meydana geldikleri toplum ve yazıldıkları dil hakkında araştırmacıya kılavuzluk etmeleridir. Bilimsel bir bakışla ele alındıkları takdirde dil ve toplumla alakalı farklı alanlara özgü pek çok sorunun cevaplanmasında veya karanlıkta kalmış noktaların aydınlatılmasında yarar sağlarlar. Yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan Gagauzca için şair ve yazarların ana diliyle yarattıkları edebî türden her eser ayrı bir değer taşır. Ancak meydana getirilen bu eserlerin dilsel açıdan işlenmesi de gerekir. Edebî ürünlerin bir dilin söz varlığının ortaya çıkarılmasındaki rolü malumdur. Söz konusu ürünlerin işlenmesiyle kaybolmaya yüz tutan Gagauzcanın söz varlığı kayıt altına alınacağı gibi yazara özgü farklı ve yeni kullanımların da tespit edilerek dile kazandırılması sağlanacaktır. Çalışmamızda bu amaçla çağdaş Gagauz edebiyatının roman türünde son çıkan eseri olan *Kadem Kaynaa* romanı incelenmiştir. Mariya Mercanka tarafından kaleme alınan bu roman, çalışmada yazarın söz varlığı, dili ve üslubu açısından değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamına romandaki isim ve fiil türünden sözcüklerin on ve üzeri tekrar sayısına sahip olanlar dâhil edilmiştir. Bundan başka yazarın eserindeki atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yabancı sözcük kullanımı değerlendirilmiştir. Ayrıca romandan tespit edilen bu söz varlığı unsurlarının Türkiye Türkçesi ve ağızlarıyla ortak olanları belirtilerek bunların bir kısmında görülen farklılıklara değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çağdaş Gagauz edebiyatı, söz varlığı, Gagauz Türkçesi, roman

An evaluation on the vocabulary of *Kadem Kaynaa***Abstract**

There has always been a mutual interaction between language and literature. Literary products have an active role in the preservation, survival and development and enrichment of a language. In this regard, literary products produced in every society are considered as the treasures of that society and the language used. An important function of these language treasures is that they guide the researcher about the society in which they occur and the language in which they are written. If taken from a scientific perspective, they are useful in answering many questions specific to different

¹ Bu makale, Dr. Öğr. Üyesi Levent Doğan danışmanlığında hazırlanan "Mariya Mercanka'nın Kadem Kaynaa Adlı Romanının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

² YL Öğrencisi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları ABD (Edirne, Türkiye), ceydaerdin@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7240-8772 [Makale kayıt tarihi: 13.07.2020-kabul tarihi: 20.10.2020; DOI: 10.29000/rumelide.808177]

³ Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Edirne, Türkiye), ldogan@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0538-4002

areas of language and society or in illuminating the dark spots. Every literary genre created by poets and writers in their mother tongue has a different value for the endangered Gagauz Turkish. However, these works must be processed linguistically. The role of literary products in revealing the presence of a language is well known. By processing the products in question, the vocabulary of the endangered Gagauz Turkish will be recorded, as well as different and new uses specific to the author will be identified and will gain to the language. For this purpose in our study the novel of *Kadem Kaynaa*, which is the latest work of the novel Gagauz literature in the field of novel, was examined. This novel, written by Mariya Mercanka, was evaluated in terms of the author's vocabulary, language and style. Those who have ten or more repetitions of noun and verb type words in the novel are included in the scope of the study. In addition the proverb, idiom, reduplication, formulaic expression and use of foreign words in the novel were evaluated. It is also mentioned words have in common with Turkey Turkish and dialects. The differences seen in some of these words are mentioned.

Keywords: Modern Gagauz literature, vocabulary, Gagauz Turkish, novel

Giriş

Dünyanın farklı coğrafyalarında varlığını sürdüren Türk halklarından biri de Gagauzlardır. Gagauzların bugün önemli bir bölümü Moldova'ya bağlı özerk bir bölge olan Gagauz Yeri'nde yaşamaktadır. Moldova'dan sonra bu Türk topluluğunun yoğun olarak bulunduğu yerler Ukrayna (Odessa ve Zaporozje), Bulgaristan ve Yunanistan olarak görülmektedir. Bu yerlerden başka Romanya, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye, ABD ve Brezilya gibi ülkelerde de Gagauz nüfusuyla karşılaşmaktadır (Arnaut ve Hünerli, 2017: 17).

Besarabya (Moldova)'nın Bucak bölgesini yurt tutan Gagauzlar özerklik yolunda uzun yıllar mücadele vermiştir. Onların bu yoldaki mücadelesi Moldova Parlamentosu'nun 23 Aralık 1994 tarihinde *Gagauz Yeri Özerk Cumhuriyeti*'ni tanıması sonucu zaferle sonuçlanmıştır.

Dini bakımından Ortodoks Hristiyanlığa bağlı bir Türk topluluğu olan Gagauzların etnik kökeni ve adı üzerine farklı görüşler bulunmaktadır. Yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından ileri sürülen bu görüşlerin çeşitliliğine bağlı olarak konuyla ilgili bir fikir birliğinin sağlanamamasından dolayı onlar ilmi kaynaklarda "gizemli kökleri olan halk" (Zayonçovski 2018: 261) şeklinde tabir edilmektedir. Ancak Kowalski'nin (1949: 499) bir çalışmasında dil bilimsel incelemeler sonucu Gagauzların kimliğiyle ilgili ulaştığı veriler, onların farklı ve birden fazla Türk boyunun birleşiminden ortaya çıkmış bir topluluk olduğunu ortaya koymuştur (Özkan, 1996: 11).

Oğuz dil grubunda yer alan Gagauz Türkçesi, *merkez (Komrat-Çadır Lunga)* ve *güney (Vulkanesti)* olmak üzere iki ağızdan meydana gelmektedir. Gagauz yazı dilinin temelinde merkez ağzının özellikleri bulunmaktadır. Pokrovskaya (2018: 168-170), Gagauz Türkçesindeki bu iki ağzın ortaya çıkışını Gagauzların Kuzeydoğu Bulgaristan'da buldukları dönemde *Bulgar Gagauzları* ve *Sahil, Grek (Gerçek) Gagauzları* olarak iki gruba ayrılmalarına bağlar. Buna göre, merkez ağzını Bulgar Gagauzlarının, güney ağzını ise Sahil, Grek (Gerçek) Gagauzlarının meydana getirdiğini ifade eder.

20. yüzyılın ortalarına dek konuşma dili olarak kullanılan Gagauz Türkçesi ancak 1957 yılında yazı dili hâline gelebilmiştir. Gagauz Türklerinin yazılı edebiyatı da doğal olarak bu gelişme paralelinde oluşmaya başlamıştır. Gerek Gagauz Türkçesinin bir yazı dili hüviyeti kazanması gerekse Gagauz

edebiyatının gelişimi yolunda ilk ve önemli adımlar Mihail akir tarafından atılmıştır. Bu amaçla pek çok dinî muhtevaya sahip eseri Gagauz Türkçesine tercüme etmiş ve Kişinev’de dinî bir gazete çıkarmış olan akir, aynı zamanda *Dictionar Gagauzo (Tiurko)-Romîn* adıyla Gagauzca bir sözlük yayımlamıştır. Mihail akir, bu süreçte Gagauzların kimliği ve tarihi üzerine de yayınlar yapmıştır (Argunşah ve Argunşah, 2007: 96-97; Özkan, 2017: 425). Ayrıca Mihail akir’in bu faaliyetlerinden önce Gagauz Türkçesiyle vücuda getirilmiş birkaç esere rastlanıldığını da belirtmek gerekir.

1957 yılına kadar Gagauz Türkçesiyle neşredilen bütün çalışmalar farklı alfabeler kullanılarak meydana getirilmiştir. Yani Moldova’nın, hâkimiyeti altında bulunduğu devlete göre bir süre kullanılan alfabeler değişiklik göstermiştir. Bu sebeple akir, ana diliyle hazırladığı eserlerini ilk etapta Rus-Kiril alfabesiyle, daha sonra Latin asıllı Rumen alfabesiyle yazmıştır.

Gagauz Türkleri kendilerine ait bir alfabeyle 1957 yılında sahip olmuşlardır. Bu uğurda Gagauz aydınları büyük çaba harcamıştır. Daha başlangıçta Latin harflerinden oluşan bir alfabe talep edilmiş olsa da o dönemde başta bulunan Sovyet hükümetinden dolayı Gagauzlar öncelikle Kiril esaslı bir alfabe kullanmıştır. Moldova’nın Sovyetler Birliği’nden ayrılmasından sonra Gagauzların Latin alfabesine geçme çalışmaları hız kazanmıştır. Nihayet 1993 yılında Moldova Parlamentosu’nun resmî kararı ile Latin alfabesine geçmişlerdir (Babaoğlu, 1999: 56-57-58).

Alfabe konusunda yaşanan ilk gelişmenin ardından farklı türlerde (şiir, hikâye, roman, tiyatro) verilen eserlerle giderek gelişmeye ve şekillenmeye başlayan ağdaş Gagauz edebiyatı şiir türüyle öne çıkmaktadır. Bu saha edebiyatının edebî türleri arasında örneklerine en fazla rastlanan ve en çok gelişme gösteren tür şiirdir. Nesir alanında ise hikâye türünün romana göre daha hızlı bir inkişaf süreci yaşadığı görülür. Gagauzların ağdaş edebiyatında roman türü, ortaya konan eser sayısı bakımından şiir ve hikâyenin gerisindedir. Bunda Gagauz Türkçesinin oldukça geç bir dönemde yazı dili olarak kullanılmaya başlanması, edebî dil düzeyine yüksebilmesi için belli bir zaman geçmesinin gerekliliği ile romanın uzun anlatıma ve ayrıntıya dayalı bir tür olmasının etkisi vardır. İlk iki etken elbette şiir ve hikâye alanında da kendisini göstermiştir. Misal, Gagauz edebiyatında henüz gelişme aşamasında olan edebî dille yazılan ilk şiirler sanat değeri açısından basit ve yetersiz bulunmuştur (Argunşah, 1996: 680).

Çağdaş Gagauz edebiyatında roman başlangıçtan beri çok yavaş bir gelişim seyri takip etmiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu sahada günümüze dek kaleme alınan toplam roman sayısı 6’dır. Bunlar yayımlandıkları yıl sırasına göre yazar bilgileriyle şöyledir: *Uzun Kervan* (1985) / Diyonis Tanasoęlu, *Hacımanunun öřmesi* (1994) / İvan Vlontir, *Düşlär Havezlär* (1997) / Evgeni Karagaur, *Acı Pelin Bucakta* (2011) (Özkan, 2017: 434), *Zamannardan Avazlar* (2016) / Vlad-Demir Karaganu, *Kadem Kaynaa* (2017) / Mariya Mercanka.

Gagauz Türklerince roman alanında ilk ürün 1985 yılında verilmiştir. Diyonis Tanasoğlu’nun *Uzun Kervan* adını verdiği bu romanda Gagauzların tarihi konu edinilmiştir. *Hacımanunun öşmesi*, tefrika romandır. Gagauzların en önemli yayın organı olan Ana Sözü gazetesinde bölümler hâlinde yayımlanmış fakat kitap hâlinde basımı yapılmamıştır (Özkan, 2017: 434). 1997 yılına ait üçüncü romandan sonra Gagauz edebiyatı roman konusunda on dört yıllık bir boşluk evresine girmiştir. Yaşanan bu boşluk evresi nihayet 2011 yılında neşredilen Vlad-Demir Karaganu’nun *Acı Pelin Bucakta* romanıyla sona ermiştir. Karaganu, bundan beş yıl sonra Gagauz edebiyatına bir roman daha kazandırmıştır. Onun bu eserini Mariya Mercanka’nın *Kadem Kaynaa* adlı romanı izlemiştir.

Bu yazının oluşmasına kaynaklık eden *Kadem Kaynaa* romanı, çağdaş Gagauz edebiyatının roman dalında şu an için bilinen en yeni eseridir. *Kadem Kaynaa*, Gagauzların kadın yazar ve şairlerinden Mariya Mercanka'nın ilk romanıdır. Yazarın bundan önceki eserleri şiir ve hikâyelerden oluşmaktadır.

Mariya Mercanka, bu romanında 1970'li yıllarda Bucak'ta Sovyet rejimi altında bulunan Gagauz köylülerin "kolektif tarım" şeklinde tanımlanan kolhoz sistemi içindeki hayatını ele almıştır. Romandaki tema bundan ibaret olmakla birlikte konu Almalık Köyü'nde harap hâlde bulunan ve Kristina tarafından inşası istenen anaokuludur. Kristina İvanovna, romandaki iki başkahramandan biridir. Öğretmen olan Kristina aynı zamanda anaokulunun yönetiminden sorumludur. Diğer başkahraman kolhoz yöneticisi olarak karşımıza çıkan Andrey Konstantinoviç Mercan'dır. Roman boyunca olaylar bahsedilen anaokulunun inşası ile bu iki başkahraman çevresinde şekillenir. Daha başka birçok kişi de romandaki olay örgüsüne dâhildir. *Kadem Kaynaa* şahıs kadrosu oldukça geniş bir romandır.

Romanın içeriğine hâkim olan ve eseri okurken kolaylıkla sezilen bir konu daha vardır. Bu da Andrey ve Kristina adındaki iki gencin birbirlerine karşı duydukları ilgi ve sevgidir. Öyle ki, inşa edilen anaokulu yazar tarafından Andrey'in Kristina'ya beslediği gerçek sevgisinin bir işareti olarak yorumlanmıştır. Bununla gerçek ve büyük bir sevginin gücü vurgulanmak istenmiştir.

Eserdeki olayların geçtiği yıllar SSCB'nin iktisadi, siyasi ve sosyal açıdan durgunluk içerisinde bulunduğu bir dönemdir. Romanın ön sözünde bu dönem, vatan tuttıkları Bucak topraklarının tarihteki en sıkıntısız ve en mutlu zamanları olarak belirtilmiştir (Mercanka, 2017: 3).

Yazar, roman içerisinde Sovyetler Birliği'nin durgunluk dönemine, kolhoz sisteminin işleyişine değinerek okuyucuyu o yıllara dair bilgilendirmektedir. Kısacası bu roman ile Gagauzların belirtilen yıllardaki gündelik ve sosyal yaşamı gözler önüne serilmektedir. *Kadem Kaynaa* romanında farkına varılan önemli bir nokta da Gagauz halkının geleneklerine olan bağlılığıdır.

Romanda olaylar çoğunlukla *Almalık* denilen köyde geçmektedir. Fakat günümüzde ya da daha önceki bir zamanda Gagauz Yeri'nde bu adla bir köye rastlanmamaktadır. Yazar, aslında *Almalık* köyü ile doğup büyüdüğü *Beşalma* köyünü kastetmektedir.

Kitabın adıyla içeriği arasındaki ilişkiye değinecek olursak; romanın adında geçen *kadem* sözcüğü "mutluluk" anlamındadır. Romanda da *Kadem Kaynaa* adını taşıyan bir dere ilgi çekmektedir. Bu dere suyunun çevresine verdiği bereket ve mutluluktan ötürü bu şekilde adlandırıldığı düşünülmektedir. Ayrıca romanda birbirini seven iki gencin (Andrey ile Kristina) en mutlu anını *Kadem Kaynaa* adı verilen suyun kenarında geçirmesi sembolik bir olay olarak gözükmektedir. Bunlara göre yazar bu romanıyla bir yandan her insanın hayatta kendine bir mutluluk kaynağı aradığını ve bulduğunu ortaya koyarken bir yandan da o zamanlarda insanlar arasındaki ilişkilerden bahsederek ortak bir mutluluk kaynağı göstermektedir.

Romanlar yazınsal alanda olduğu kadar dil alanında da değerlendirmeye tabi tutulur. Özellikle söz varlığı çalışmalarında çokça kullanılan edebî türlerden biri romandır. Buna karşın çağdaş Gagauz edebiyatında şu ana kadar yayımlanmış romanların söz varlığı açısından incelendiği herhangi bir çalışmaya henüz denk gelinmemiştir. Hâlbuki Gagauz Türkçesinin, UNESCO'nun yayımladığı "Tehlikedeki Dünya Dilleri Atlası" içerisinde yer alması (<http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>), bu lehçenin söz varlığına yönelik çalışmaları daha önemli ve gerekli kılmıştır. Bu

romanlar arasında ele aldığımız *Kadem Kaynaa* romanı, Gagauz Türkçesinin -yayımlandığı yıl itibarıyla- bugünkü söz varlığıyla ilgili değerli pek çok veriler sunmuştur.

Bu çalışmada *Kadem Kaynaa* romanının söz varlığı ile romanda hâkim olan dil ve üslubun değerlendirmesi yapılmıştır.

1. Romandaki söz varlığının değerlendirilmesi

Kadem Kaynaa romanının söz varlığına ilişkin genel tablo aşağıdaki gibidir:

Unsurlar	Toplam Sayı
İsim	719
Fiil	551
Deyim	582
Atasözü	6
İkileme	83
Kalıp Söz	23

Tablo1. Kadem Kaynaa romanındaki söz varlığı unsurlarıyla ilgili sayısal veriler

Hazırlanan tez çalışmasında romandan derlenen 719 isim konularına göre⁴, 551 fiil ise yapılarına göre tasnif edilerek incelenmiş ve her iki sözcük türünün de eserde geçtiği yerler ile tekrar sayıları tablolar hâlinde gösterilmiştir. Burada, bu tablolardan yararlanılarak toplam adedi verilen isimler ve fiiller içerisinde romanda tekrar sayısı 10 ve üzeri olan sözcükler değerlendirilmiştir. İsim ve fiil sayısının oldukça yüksek olması çalışma içerisinde bu şekilde bir sınırlandırmayı zorunlu kılmıştır.

1.1. İsimler

Mariya Mercanka'nın *Kadem Kaynaa* romanından tekrar sayısı 10 ve bu sayının üstünde olan 81 farklı isim tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda gösterilen bu isimler arasında yazarın romanında en sık *küü* (137), *uşak* (125), *predsedatel* (66), *kolhoz* (64), *beygir* (57), *yortu* (57), *maşina* (56), *çorbacı* (55), *kolhoz başı* (54), *yasla* (48), *kır* (36) ve *kasaba*⁵ (34) sözcüklerini kullandığı görülmüştür.

Romanda işlenen tema, olayların geçtiği dönem ve yerler (mekânlar) göz önünde tutulduğunda bu 10 sözcüğün yinelenme sıklığı bakımından en başta yer alması doğaldır. *küü* sözcüğünün isimler kategorisinde en sık geçen sözcük olması olayların romanda asıl ya da genel mekân şeklinde addedebileceğimiz *Almalık köyü*'nde geçmesinden ileri gelir. Bunun yanı sıra eserin olay örgüsü içerisinde Gagauz Yeri'ndeki başka köy ve kasabaların adları da zikredilir. Fakat yazar eserinde bu özel adları devamlı yinelemek yerine *küü* ve *kasaba* sözcüklerini daha sık kullanarak karşılamayı tercih etmiştir.

İkinci sırada gelen “çocuk” anlamındaki *uşak* sözcüğü, Gagauz Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki ortak sözcüklerdendir.

⁴ 24 başlık altında kategorize edilen isimlerle ilgili çalışmada yer alan başlıklar sırasıyla şöyledir: “bitkiler, hayvanlar, yiyecekler ve içecekler, giysiler ve aksesuarlar, organlar, tıp ve hastalık, akrabalık, araç gereç ve eşyalar, meslekler ve unvanlar, iklim, hava ve tabiat olayları, coğrafya, mekânlar, mevsim, ay ve günler, takvimler, yönler, taşıtlar ve makineler, hukuk, din, yönetim ve siyaset, eğitim, dans ve müzik, resim, sinema, felsefe, sosyoloji, mantık.” (Erdin, 2020: 25-146).

⁵ Gagauz Türkçesinde *kasaba* sözcüğü “şehir” anlamında kullanılmaktadır.

Romanda 57’şer defa tekrar eden *beygir* ve *yortu* sözcükleri bu bölümde dikkat çekmek istediğimiz diğer sözcüklerdir. Aşağıdaki tabloya bakıldığında yazarın romanda Farsça kökenli *beygir* sözcüğüne karşılık bunun eş anlamlısı olan *at* sözcüğünü⁶ yalnızca 12 kez yinelemiş olması göze çarpar. Bu da bir bakıma Gagauz Türkçesinde *beygir* sözcüğünün daha fazla kullanıldığına işaret eder. Bilindiği gibi Gagauz kültürü, kutlanılan bayramlar ve bu bayramlara bağlı olarak gerçekleştirilen âdetler yönünden oldukça zengin ve renkli bir görünüme sahiptir. Mariya Mercanka da romanında Gagauz halkının pek çok yortusuna, âdetlerine ve halk inanışlarına yer vermiş ve bunları romandaki olaylarla başarılı bir şekilde harmanlamıştır. Gagauzların ilkyaz yortularından biri olan *Ayoz Todur günü* veya *Ay Todur günü* doğrudan atlarla ilgilidir (Çimpoes 2018: 17, 21). Mariya Mercanka, romanda bu güne özel at yarışlarının düzenlendiğini anlatır. Ayrıca onun roman kahramanları arasında eserde adı sıkça geçen “Tarpan” isimli bir ata yer verdiği görülür. Özetle yazar tüm bunlarla Gagauz Türklerinde atın ne denli önemli ve özel bir yere sahip olduğunu göstermeye çalışmıştır. Aynı zamanda romanda at ile ilintili daha birçok adlandırmayı⁷ kullanarak Gagauz kültüründe atın önem derecesine dikkat çekmek istemiştir. Yine tabloya göre *kuş* sözcüğünün tekrar sayısının yüksek olmasında et orucunun etkisi vardır. Büyük oruçtan bir hafta önce tutulan bu oruçta cumartesi günü âdet olduğu üzere kesilen kuşlardan çeşitli et yemekleri yapılır. Yani yazar *kuş* sözcüğünü romanda yer yer “tavuk” anlamına gelecek şekilde kullanmıştır.

Tabloda bulunan eş veya yakın anlamlı sözcükler aslında yazarın dili kullanımına ve söz dağarcığının çeşitliliğine örnektir. Örneğin, yazar romanında “*yönetici, başkan, baş, sahip*” anlamında “*çorbacı, kolhoz başı, önderci ve predsedatel*” gibi farklı sözcükleri kullanmaya özen göstermiştir. Bunları bazen birbirinin yerine kullanarak anlatımın tekdüze bir hâl almasını önlerken diğer örneklerin görülmesini de mümkün kılmıştır. Bu hususa tablo içinden gösterebileceğimiz başka bir misal eş anlam alanına sahip olan *yasla* ve *uşak başçası* sözcükleridir. Bir yer belirtmeleri yanında eğitim-öğretim alanıyla ilgili olan bu sözcükler yinelenme sıklıkları bakımından mukayese edildiğinde “anaokulu, kreş” için Rusça *yasla* sözcüğü eserde daha fazla kullanılmıştır. Son olarak yazar romanında aile kavramını karşılamak amacıyla Arapça kökenli *ayle*⁸ yanında *sensele* sözcüğüne de başvurmuştur. Bu iki sözcüğün tekrar sayısı arasında önemli bir fark gözlenmez ancak *sensele* sözcüğü eserin çoğu yerinde “akraba, sülale” anlamında karşımıza çıkar.

Yazarın eserde sıkça kullandığı sözcükler arasında akrabalık alanına ait sözcükler dikkati çeker. Tabloda *ana* ve *boba* terimlerinden başka *batü, gelin, güvää, kaku, kızkardaş, koca, komuşu, ool, svatä* şeklinde dokuz ayrı akrabalık/yakınlık bağını ifade eden terimlerin yer alması tıpkı diğer Türk topluluklarında olduğu gibi Gagauz Türklerinde de aile ve akrabalık bağlarına verilen değeri ve bu değer korunduğunu ortaya koyar. Zira, Türkçede aileyi oluşturan bireylerden her birini karşılayan farklı bir sözcüğün bulunması aradaki ilişkilerin daima canlı ve sıkı olmasına dolayısıyla bu ilişkilere gösterilen öneme bağlanır. Söz konusu durum tabii olarak dile yansımıştır. Üstteki on bir akrabalık teriminden yedi tanesinin kan yoluyla oluşan birinci ve ikinci derece akrabalıklardan meydana geldiği görülür. Romandan ulaşılan Gagauz Türkçesine ait akrabalık terimleri buradaki on bir sözcükle sınırlı değildir.

Mariya Mercanka’nın *Kadem Kaynaa* romanında sıklıkla geçen sözcüklerin sıralandığı aşağıdaki tabloya göz atıldığında *çiftçi, çayır, kır, inek, süt, kuzu, şarap, manca, yahni, bal, klise, oruç,*

⁶ Önceleri Gagauzlar arasında yaygın olarak kullanılan “at” sözcüğü zamanla yerini “beygir” sözcüğüne bırakmıştır. Bunda Gagauzların yaşam biçiminde meydana gelen değişiklik etkili olmuştur (Hünerli, 2019: 110).

⁷ Bkz. Erdin, 2020: 33-41.

⁸ *ayle, äyle* “aile” TAS, s. 104; *ayla, ayle, äyle* “aile, eş, hanım, zevce” TDK, <https://sozluk.gov.tr/>.

allaa/allah vb. sözcükler Gagauz Türklerinin yeme içme kültürü, geçim kaynakları, dinî inancı kısaca onların hayat tarzıyla alakalı ipuçları vermektedir.

İsim	Anlamı	Tekrar Sayısı
allaa	allah	11
allah (Ar.)	bkz. allaa	15
ana	ana, anne	39
at	at, beygir	12
aul (Yun. aule)	avlu	29
avtobus (Rus .автóбус)	otobüs	20
ayle (Ar. âile)	aile	10
bal	bal	15
batü (Bulg.)	ağabey	23
beygir (Fa. bâr-gîr)	beygir	57
boba	baba	34
bolnița (Rus. больница)	hastane	20
brigadir (Rus. бригады)	grup şefi, ustabaşı, ekip başı	26
Bucak	Bucak, Moldova'nın güneyindeki yere verilen bölgenin adıdır.	10
çayır	çayır	20
çiçek	çiçek	23
çiftçi	çiftçi	14
çorbacı	sahip	55
dere	dere	19
döşek	döşek, yatak	14
fidan (Yun. fitáni)	fidan	12
fidancık (Yun. fidan+T. cık)	fidancık	10
filcan	fincan	19
gelin	gelin	22
güvää	güveyi, damat	12
hava (Ar. hevâ)	hava	21
ilkyaz	ilkbahar	28
imek	yemek	22
inek	inek	12
institut (Rus. институт)	enstitü	10
işçi (iş+çi)	işçi	11
kaar	kar	28
kabinet (Rus. кабинет)	oda	26
kaku (Bulg. káka)	abla	18

kasaba (Ar. kasaba)	şehir	34
kır	kır	36
kış	kış	16
kızkardeş	kız kardeş	12
Kişinöv	Kişinev	21
klise (Yun. eklisia)	kilise	14
koca	koca, eş	10
kolhoz (Rus. колхоз)	kolektif çiftlik	64
kolhoz başı (Rus. колхоз+Т. baş+ı)	çiftlik yöneticisi	54
komuşu	komşu	17
kontora (Rus. контора)	büro, ofis	21
köpek	köpek	26
kuzu	kuzu	16
kuş	kuş	27
küü	köy	137
lüzgâr (Fa. rüzgâr)	rüzgâr	12
manca (İt. mangia)	yemek	10
maşına (Rus. машина)	otomobil, araba	56
medsestra (Rus. медсестра)	hemşire	11
muzeı (Rus. музей)	müze	11
muzıka (Rus. музыка)	müzik	15
ool	oğul	26
oruç (Fa. rûze)	oruç	11
oturuş (otur-uş)	toplantı	15
önderci (önder+ci)	yönetici	15
predsedatel (Rus. председателъ)	başkan	66
rubı (Rus. роба)	giysi	18
saalık	sağlık	14
sensele (Ar. silsile)	aile, silâle	18
speşialist (Rus. специалист)	uzman	12
saurgun	bora, tipi, fırtına	12
süt	süt	10
svatâ (Rus. сват)	dünür kadın	11
şarap (Ar. şerâb)	şarap	18
şkola (Rus. школа)	okul	10
tokat	sokak, avlu, bahçe kapısı	49
tafta (Fa. tahte)	tahta	15
türkü	türkü	14
usta (Fa. üstâd)	usta	18

uşak	uşak	125
uşak başçası	anaokulu	13
yaamur	yağmur	25
yahmı (Fa. yahnı)	yahni, et, et yemeği	18
yasla (Rus. ясли)	anaokulu, kreş	48
yaz	yaz	11
yımurta	yumurta	16
yortu (Yun. eorti)	bayram	57
zal (Rus. зал)	salon	25

Tablo2. Tekrar sayısı 10 ve üzeri olan isimler

1.2. Fiiller

Bu başlık altındaki fiiller gramatik açıdan değerlendirilmiş ve roman yazarının basit, türemiş ve birleşik fiil kullanma oranına bakılmıştır.

Romandan ulaşılan 519 fiil içinde ölçüt olarak belirlediğimiz tekrar sayısına veya bu sayının yukarisına sahip 49 fiil bulunur. Bunlardan 46’sının birbirinden farklı fiiller olduğu görölr. Bu fiiller, Gagauz Türkçesinde bir kısım iş ve davranışın hangi eylemler vasıtasıyla ne şekilde karşılandığını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca tablodaki fiil türünden sözcükler Gagauz Türkçesinde fiil türetme yolları ile bu işlemede görev alan eklerin neler olduğunu gözleme ve belirleme fırsatı sunmuştur.

Alttaki tabloda 48 fiille ilgili sunulan veriler oranlandığında *anna-* (108), *eket-* (60), *alatra-* (47), *duy-* (44), *lafet-* (40), *duyul-* (34), *etiş-* (30), *annaşıl-* (28), *peydalan-* (27), *siiret-* (27), *işit-* (25) ve *yollan-* (25) yazarın romanda en çok kullandığı fiiller olarak belirlenmiştir. Gerek bu sıralamada gerekse tabloda STT ile benzer olduğu görölen birçok fiil dışında Gagauz Türkçesinde kullanıldığı saptanan *eket-*, *alatra-*, *şıla-*, *sesirgen-*⁹ ve *yavaşı-* fiillerine Türkiye Türkçesi ağızlarında rastlanılmaktadır. Diğer taraftan “korkutmak, tehdit etmek” anlamındaki *yaan-* fiilinin ise bünyesinde barındırdığı asli “aa” ünlüsü ve anlamıyla Gagauz Türkçesine has bir fiil olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan sıralamada yer alan *duy-* ve bunun *-l* fiilden fiil yapım ekiyle genişletilmiş şekli olan *duyul-* fiilleri romanda “hissetmek, sezmek” manasında karşımıza çıkmıştır. Gagauz Türklerince fiilin sadece belirtilen anlamlarıyla kullanıldığı Gagauz Türkçesi Sözlüğü’nden¹⁰ teyit edilmiştir. Taranılan eserde *duy-* fiilinin Türkiye Türkçesindeki gibi “bir şeyi haber almak; ses almak” (TDK, 1998: 649) şeklinde kullanımına denk gelinmemiş, bunların *işit-* fiiliyle ifade edildiği görölmüştür.

Tabloda yapıca farklılık gösteren fiiller yer almaktadır. *büü-*, *uu-*, *ur-* şeklindeki basit fiillerin yanı sıra çeşitli ekler ve yardımcı fiiller yoluyla oluşturulmuş türemiş ve birleşik fiiller bulunmaktadır. Yazarın romanını oluştururken türemiş ve birleşik yapıda olan fiilleri daha fazla kullandığı görölmektedir. 321 türemiş fiil, 116 birleşik fiil kullanmıştır.

⁹ *Sesirgen-* fiili Türkiye Türkçesi ağızlarında Gagauz Türkçesindeki anlamından farklı anlamlarda kullanılmaktadır (DS: 3592; TAS: 888).

Ayrıca *+irgen-* ekiyle ilgili detaylı bilgiler için bkz. (Özkan, 1996: 109).

¹⁰ bkz. GTS: 85.

Türemiş fiiller bahsinde; isimden fiil yapan *+la-/+na-* (*işle-*, *baaşla-*, *sesle-*), *+a-* (*oyna-*, *yavaşı-*), *+irgen-* (*sesirgen-*); fiilden fiil yapan *-(ı)l-* (*üil-*, *atıl-*, *işidil-*), *-gun-* (*durgun-*), *-gut-* (*durgut-*), *-ş-* (*etiş-*, *daalış-*), *-n-* (*sölen-*), *-t-*, (*yavaşı-*), *-dir-* (*ürekliendir-*) ekleri kullanılarak türetilmiş fiil örnekleriyle karşılaşmıştır. Bu eklerden *-gut*¹¹ ve *-gun*¹² hariç diğerlerinin Türkiye Türkçesinde de fiil türetmede yaygın bir şekilde kullanılan ekler olduğu görülmüştür. Romanda, *-gut-* ve *-gun-* eklerinin yer aldığı birer örnek saptanmıştır. Nevzat Özkan'ın *Gagavuz Türkçesi Grameri*'nde de bu iki ekin romanda karşılaştığı gibi sadece *dur-* fiilinde yaşadığı tespit edilmiştir (Özkan 1996: 116).

Tablodaki örneklere göre Gagavuz Türkçesinde birleşik fiiller oluşturulurken *et-* ve *ol-* yardımcı fiillerinden istifade edilmiştir. İsim veya fiil üzerine eklenen bu yardımcı fiillerle Türkçenin dil mantığına uygun bir şekilde yeni fiiller türetme yoluna gidilmiştir. *af et-*, *prost et-*, *lafet-*, *seset-*, *mayıl ol-* vb. örneklerde isim unsuru sözcükler bu yardımcı fiiller yoluyla fiilleştirilerek yüklem durumuna getirilmiştir.

Ayrıca *et-* ve *ol-* yardımcı fiillerinin kök hâlindeki bir fiil üzerine getirildiği örneklerle de karşılaşmıştır. Tabloda bahsedilen hususa örnek teşkil eden *çeket-* fiili yer alır. Ek olarak romandan *baset-* (*kendini bir şey üzerine bırakmak*, *sarkmak*, *atmak*; *fırlatmak*) ve *sus ol-* (*sessizlik olmak*) fiillerine ulaşılmıştır.

Öte yandan *et-* ve *ol-* yardımcı fiilleriyle birlikte Türkçenin işlek bir isimden fiil yapım eki olan *+la-*'nın, Gagavuz Türkçesine türlü yollardan girmiş yabancı kökenli sözcüklerle kullanımı göze çarpmıştır. Bu sayede; Ar. duva + T. *et-*, Fa. laf + T. *et-*, Bulg. prost + T. *et-*; Ar. zeet (eziyet) + T. *le-*, resim Ar. + T. *ne-* örneklerinde görüldüğü gibi Arapça, Farsça ve Bulgarcadan alıntı sözcüklerin Türkçeleşmesi sağlanmıştır.

Fiil	Anlamı	Tekrar Sayısı
aala-	ağlamak	11
af et- (Ar. afv + T. et-)	affetmek	11
alatla-	acele etmek	47
anna-	anlamak	108
annaşıl-	anlaşılmaq	28
atıl-	1. reddetmek. 2. uzaklaştırılmak. 3. vazgeçmek.	15
baaşla-	bağışlamak, hediye etmek	10
büü-	büyüme	15
çeket-	başlamak	60
daalış-	dağılmak, ayrılıp uzaklaşmak	15
daat-	dağıtmak	10
dala-	ısırmak	10
diışıl-	değişme işine konu olmak, değişmek, biçim veya	18

¹¹ *-gut-*, Eski Türkçe ve Orta Türkçe devrinde örneklerine rastlanan bir ektir. Ek, Eski Türkçe devrinde *-gut-/güt-*, *kut-/küt-*, *kıt-/kit-*; Karahanlı sahasında *kıt-/kit-/kut-/küt-* ve Harezmi sahasında *-gut-/güt-* şeklindedir (Hacıeminoğlu, 2016: 41, 61, 95).

¹² Tarihi ve yaşayan diyaleklerde *-gun-* ekinin varlığına dair bir kullanıma rastlanmamıştır (Özkan, 1999: 116).

	durum değiştirmek.	
dinnen-	dinlenmek	18
durgun-	1. durmak. 2. üstüne düşmek, vakit harcamak, ilgilenmek. 3. bir yerde durmak, oraya yerleşmek. 4. durmamak, kalmamak. 5. durmadan, sürekli tekrarlanmak.	14
durgut-	1. durdurmak. 2. (soluğunu) tutmak	12
duva et- (Ar. duâ' + T. et-)	dua etmek	12
duy-	hissetmek	44
duyul-	1. hissedilmek. 2. (bir söz, haber ya da koku) her yere yayılmak.	34
etiş-	1. yetişmek, varmak, gelmek. 2. büyümek, yetişmek.	30
iil-	eğilmek	11
işit-	duymak	25
işidil-	işitilmek, duyulmak	21
işle-	1. çalışmak, iş yapmak. 2. (toğrağı) işlemek. 3. bir şey veya bir yer iyi çalışmak	18
itir-	ittirmek	23
kapıl-	1. bir şeye veya bir kimseye kapılmak, etkisinde kalmak. 2. ansızın yakalamak, çekip kapmak. 3. sürüklenmek.	11
kaybet- (Ar. gayb + T. et-)	1. bir kişinin dostluğunu, arkadaşlığını kaybetmek. 2. bir şeyi veya bir kimseyi yitirmek. 3. bir şeyin değeri düşmek.	15
lafet- (Fa. lâf + T. et-)	konuşmak, sohbet etmek	40
mayıl ol- (Ar. mâil + T. ol-)	kayran olmak, beğenmek	14
oyna-	1. eğlenmek, oyalanmak gibi maksatlarla bir şeye meşgul olmak, uğraşmak. 2. kımıldamak. 3. müzik eşliğinde hareket etmek.	18
peydalan- (Fa. peydâ + T. la-n-)	peydahlanmak, oluşmak, ortaya çıkmak.	27
prost et- (Bulg. prost + T. et-)	affetmek	10
resimne- (Ar. resm + T. ne-)	resim yapmak, resmetmek	12
sarmaş-	sarılmak, yanaşmak	11
sesirgen-	bir şeye kulak vermek, o şeyi dinlemek ve duymak.	20

seset-	seslenmek	14
sesle-	dinlemek, söz dinlemek.	12
siiret-	Seyretmek	27
sölen-	1. söyleme işi. 2. söylenmek, kendi kendine konuşmak.	12
şıla-	Parlamak	13
ur-	1. elindeki bir şeyi ya da elini bir yere hızlı bir biçimde çarpmak. 2. yansımak. 3. hızla bir yere çarpmak. 4. bir şeyi başka bir şey üzerine hızla çarparak ses çıkarmak. 5. saplamak, kakmak. 6. algılamak, hissedilmek.	19
uu-	ovmak	10
ürekendir-	cesaretlendirmek	13
yaan-	korkutmak, tehdit etmek	10
yakış-	yaraşmak, uymak, uygun olmak	19
yavaşı-	1. yavaşlamak, bir şeyin sesi veya hızı alçalmak ya da azalmak; hafiflemek. 2. sakinleşmek. 3. iş yapma ve hareket etme hızının azalması.	15
yavaşıt-	1. sakinleştirmek, yavaşlatmak. 2. yavaşlatmak, hızını kesmek. 3. hafifletmek.	10
yollan-	1. bir yerden çıkmaya kalkışmak. 2. bir tarafa doğru yola koyulmak, yürütmek. 3. yeşillenmek.	25
zeetle- (Ar. eziyyet + T. le-)	eziyet vermek, üzme	15

Tablo3. Tekrar sayısı 10 ve üzeri olan fiiller

1.3. Alıntı sözcükler

Romanda karşılaşılan farklı dillerden alınmış sözcükler analiz edildiğinde; Rusça başta olmak üzere Arapça ve Farsçadan alıntılanan sözcükler çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu dillerin yanı sıra Rumel, Bulgar ve Yunan dilinden alıntılarla da karşılaşılmaktadır.

Bugün, Gagauz Türkçesi büyük ölçüde Rusça'nın etkisi altındadır. Ele alınan romanda Rusça alıntılara diğer yabancı dillere nazaran daha fazla rastlanılması bu etkinin açık bir delili sayılabilir. Ancak burada durum yazar açısından da yorumlanmalıdır. Mariya Mercanka'nın ana dili yanında Rusçayı da bilmesi ve hatta bir dönem Beşalma köyündeki bir okulda Rusça ders vermiş olması eserinde bu dilden alıntılarını daha fazla kullanmasına yol açmış olabilir.

Alıntılar arasında tematik açıdan bir genelleme yapılacak olunursa; Rusçayla beraber Arapça ve Farsçadan alıntı sözcükler çoğu alana hâkim gözükmetedir. Rumence alıntılarının daha çok bitkiler,

yiyecekler, ev ve giyim eşyaları alanında olduğu görülmektedir. Yunanca alıntılar genellikle din, bitkiler ve araç gereçlerle ilgili sözcüklerden oluşmaktadır. Bulgarca sözcüklerin ise akrabalık alanında yoğunlaştığı göze çarpmaktadır.

Burada Gagauz Türkçesinin söz varlığında bulunan Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerle ilgili konuya bir parantez açmak gerekir. Çünkü bu sözcükler Arapça ve Farsçadan doğrudan alınmamış, bunların Gagauz Türkçesine girişi farklı yollar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Konuyla alakalı V. A. Sıçeva başta olmak üzere Nevzat Özkan ve Bülent Hünerli¹³ tarafından yapılan araştırmalarda varılan ortak nokta Arapça, Farsça kökenli alıntı sözcüklerin Gagauz Türkçesinin diline Türkiye Türkçesi ve ağızları yoluyla özellikle de Balkan Türk ağızları vasıtasıyla geçtiğinin belirtilmesi olmuştur. Her üç araştırmacı da Gagauz Türkçesindeki Arapça ve Farsça sözcüklerin büyük bir kısmının Türkiye Türkçesi ağızlarıyla gösterdiği fonetik uyumdan yola çıkarak bu sonuca ulaşmıştır (Hünerli, 2019: 1, 13-14; Özkan, 2018: 188). Çalışmanın bundan sonraki başlığında görüleceği gibi romandan tespit edilen bilhassa Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin Gagauz Türkçesine ağızlar üzerinden geçtiğini gösteren pek çok örneğin varlığına tanıklık edilmiştir.

Gagauz Türkçesindeki Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin bir bölümü dinî terimlerden oluşur. L. A. Pokrovskaya, Hristiyan inancına mensup Gagauzların dilinde görülen bu İslami tabirlerin, 19. yüzyılın sonunda Gagauzlar arasında yaygın olduğu bilinen Karamanlıca dinî kitaplar yoluyla Gagauz Türkçesine girdiğini belirtir. Devamında bu İslami terimlerin anlam olarak Hristiyanlık inancına göre yeniden kavramsallaştırıldığını ifade eder. Ayrıca Pokrovskaya, Gagauz dinî terminolojisinin oluşumunda Grek harfleriyle Türkçe olarak yazılmış Karamanlıca eserlerin açık bir şekilde etkisinin bulunduğundan da bahseder (Pokrovskaya, 2017: 422-425).

Kadem Kaynaa romanında tesadüf edilen İtalyanca, Fransızca ve İngilizce kökenli sözcükler ise Gagauz Türkçesine Rusça kanalıyla taşınmıştır. Örneğin; *klarnet* (Rus. кларнет < Fr. clarinette), *kaktüs* (Rus. кактус < Fr. cactus), *tango* (Rus. танго < Fr. tango), *veterinar* (Rus. ветеринар < Fr. vétérinaire), *seminar* (Rus. семинар < Fr. séminaire), *satın* “saten, pamuklu atlas kumaş” (Rus. сатин < Fr. satin), *narkoz* (Rus. наркóz < Fr. narcose), *vaza* “vazo” (Rus. ваза < İt. vaso), *student* “öğrenci” (Rus. студент < İng. student) vb. Fakat Fransızca veya İtalyanca kökenli her sözcük için aynı şeyi söylemek doğru değildir. Romanda karşılaşılan Batı kökenli sözcüklerin bazısına Rusça Sözlük’te denk gelinmemiş olması bunların da tıpkı Arapça, Farsça kökenli sözcükler gibi Türkiye Türkçesinden ya da ağızlarından Gagauz Türkçesine girdiğini göstermektedir. Örneğin; GT *manca* < TAS *manca* < TT *Manca* < İt. *mangia*, GT *tablo* < TT *Tablo* < Fr. *tableau* gibi.

Ulaşılan örnekler bağlamında bu başlıkla ilgili aktaracağımız son husus Gagauz Türkçesinde pek çok Rusça alıntının değiştirilmeden Rusçadaki hâliyle kullanıldığıdır: *kino* “sinema” (кино), *konçert* “konser” (концерт), *partorg* “parti başkanı” (партóрг), *kanikul* “okul tatili” (канікул), *basurman* “başka bir dinden, mezhepten olan” (басурман) vb. Bu Slav dilindeki şekilden farklı olarak kullanılan sözcük sayısı azdır. *uçitilka* “bayan öğretmen”, (учительница, uchitel'nitsa), *yasla* “kreş, anaokulu” (ясли), *semişka* “auçiçeği” (сёмечко), *kasınka* (косынка).

¹³ Hünerli, Mihail Çakır’ın *Gagauzca (Türkçe)-Rumence Sözlüğü*’nde yer alan sözcükleri ses olayları bakımından inceleyerek bu sözcükleri Türkiye Türkçesi ve Balkan Türk ağızlarıyla da karşılaştırmıştır (bkz. Bülent, Hünerli. (2019). *Mihail Çakır’ın Gagauzca (Türkçe)-Rumence Sözlüğü (İnceleme- Metin)*, İstanbul: Paradigma Akademi).

Rusçaya göre Bulgarca ve Rumenceden yapılan alıntılarda genellikle bazı ufak ses değişiklikleri gözlemlenir: *bomboni* (Rum. bomboană), *toloka* “sürülmemiş tarla” (Rum. toloaká), *kruça* “haç” (Rum. cruce); *batü* (Bulg. báte), *tätü* (Bulg. táre) vb.

Rusça ve Rumence alıntılar

agronom (Rus.) “tarım uzmanı, ziraat mühendisi”, *ardey* (Rum.) “biber”, *blüdo* (Rus.) “yemek”, *bomboni* (Rum.) “bonbon şekeri”, *borç* (Rus.) “borç çorbası, bir çeşit Rus çorbası”, *feldşer* (Rus.) “sağlık memuru”, *furkulița* (Rum.) “çatal”, *kasınka* (Rus.) “üçgen şeklinde başörtü”, *kofta* (Rus.) “bayan ceketi”, *koftiçka* (Rus.) “bluz”, *kladovka* (Rus.) “depo, mahzen”, *komitet* (Rus.) “komite”, *kotlon* (Rum.) “küçük soba tarzı ocak, fırın”, *lavra* (Rus.) “defne ağacı”, *liša* (Rus.) “egzama, deri hastalığı”, *mamu* (Rus.) “anne”, *mangust* (Rus.) “firavun faresi, gelincik sıçanı”, *marar* (Rum.) “dereotu”, *paraliya* (Rum.) “şapka”, *peçenie* (Rus.) “bisküvi”, *pravlenie* (Rus.) “idare, yönetim”, *pirojnoe* (Rus.) “kek, pasta”, *portu* (Rum.) “giyim, kıyafet”, *rafiya* (Rus.) “telsiz telefon”, *sarafan* (Rus.) “kolsuz ve uzun kadın elbisesi”, *semiçka* (Rus.) “ayçiçeği”, *sovhoz* (Rus.) “devlet çiftliği”, *stakan* (Rus.) “bardak”, *şarf* (Rus.) “atki”, *škola/skola* (Rus.) “okul”, *uçitilka* (Rus.) “bayan öğretmen”, *vertolöt* (Rus.) “helikopter”, *zakon* (Rus.) “kanun, yasa”, *zasedanie/zasedaniya* (Rus.) “toplantı”, *zoopark* (Rus.) “hayvanat bahçesi” vb.

Yunanca ve Bulgarca alıntılar

anatar (Yun.) “anahtar”, *ayazma* (Yun.) “okunmuş, kutsanmış su”, *çotra* (Yun.) “ağaçtan elde edilen su kabı”, *koliva* (Yun.) “haşlanmış buğday”, *kirez* (Yun.) “kiraz”, *laana* (Yun.) “lahana”, *lelü* (Bulg.) “hala, teyze”, *panayır* (Yun.) “daha çok küçük yerleşim yerlerinde kurulan büyük pazar.”, *pelin* (Yun.) “pelin otu, hekimlikte sağaltım amaçlı kullanılan bir bitki”, *popaz* (Yun.) “papaz”, *röke* (Yun.) “çıkrık, el çıkırığı, öreke.”, *tätü* (Bulg.) “baba (konuşma dilinde)” vb.

Arapça ve Farsça alıntılar

ahır (Fa.) “büyükbaş hayvanların bakıldığı ve barındığı örtülü yer”, *afta* (Fa.) “hafta”, *cendem* (Ar.) “cehennem”, *çember* (Fa.) “yazma, başörtüsü”, *daul* (Ar.) “davul”, *divan* (Ar.) “divan, sedir”, *ecel* (Ar.) “ecel, ölüm vakti”, *fta* (Fa.) “önlük”, *genger* (Fa.) “kenger, kengel, eşek diken”, *horoz* (Fa.) “horoz”, *kalle* (Fa.) “pirinç, lahana ve et karışımından elde edilen bir yemek”, *karanfil* (Ar.) “karanfil, süs bitkisi”, *kehle* (Ar.) “bit”, *lobut* (Ar.) “bir sopa çeşidi”, *pındık* (Ar.) “yer fıncığı”, *peşkir* (Fa.) “havlu”, *rakı* (Ar.) “rakı”, *tabiat/tabiyat* (Ar.) “doğa”, *turşu* (Fa.) “turşu”, *zaabit* (Ar.) “amir, subay”, *tükân* (Ar.) “dükkân”, *zülüf* (Fa.) “saç lülesi” vb.

1.4. Trakya ve Anadolu (Türkiye Türkçesi) ağızlarıyla ortak olan sözcükler

Araştırmamıza kaynaklık eden romanın söz varlığında Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan sözcüklere rastlanılır. Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayan bu sözcüklerin ağızlarda yaygın bir kullanımı olmakla beraber bir kısmı Gagauz yazı dilinde de görülür. Romandan Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ortak olduğunu gördüğümüz sözcükler şunlardır: *alatla-* “acele etmek”, *aldangaç* “oyuncak”, *almalık* “elma bahçesi”, *aylan-* “bir şeyin etrafında dönmek, dolanmak”, *batlak* “ağaçtan yapılmış küçük fiç”, *çalmar* “sundurma”, *çanti* “kalça”, *çüven* “kazan, tencere”, *direş-* “gayret göstermek, direnmek, ayak diremek”, *dolayla-* “bir yerin etrafında dolaşmak”, *donak* “süs eşyalarının

genel adı”, *elin* “yelin”, *ense*¹⁴ “yenmek, bastırmak”, *esir*¹⁵ “şımarmak, azmak, delirmek; ötmek”, *fişkan* “ince dal, fişkın”, *geçin*- “ölmek”, *ih*- “(bitki için) büyüme, gelişerek canlanmak”, *imik* “beyin”, *kalak* “burun, hayvan burnu”, *kop et*- “koşmak, hızla gitmek”, *kopuş*- “başlamak”, *kuli* “tay”, *kürtün* “kar; kar yığını”, *makak* “koltuk değneği”, *otalan*- “zehirlenmek”, *pala (Fa.)* “kilim, yaygi”, *pat* “karyola, sedir”, *sallangaç* “salıncak”, *sen*- “durulmak, sakinleşmek”, *sergen* “raf”, *sınaş*- “alışmak”, *sındır*¹⁶ “bıktırmak; korkutmak, sindirmek”, *tokat* “sokak, avlu veya bahçe kapısı”, *yalabı*- “parlamak”.

Buraya kadar verilen sözcüklere hem Anadolu hem de Trakya ağızlarında rastlamak mümkündür. Ancak bunlardan başka sadece belli bir bölge ağızında kullanıldığı görülen örnekler de mevcuttur. Dolayısıyla bu örnekler Trakya Ağızları Sözlüğü ve Derleme Sözlüğü'nün yalnızca birinde bulunmaktadır. Misal, bir yön belirten *gün duusu* “doğu, gün doğusu” sözcüğüne Gagauz Türkçesindeki şekli ve anlamıyla Trakya Ağızları Sözlüğü'nde rastlanırken Derleme Sözlüğü'nde böyle bir kullanıma denk gelinmemektedir. Ayrıca misal gösterilen bu sözcüğün TAS'ye göre Doğu Rodop ve Kuzeydoğu Bulgaristan Türk ağızlarında kullanılması dikkat arz eden bir noktadır. *karandaş (Rus.)* “kurşun kalem” / DS, *baset*- “kendini bir şey üzerine atmak, bırakmak, fırlatmak” / TAS, *durgut*- “durdurmak; tutmak” / TAS, *kombayna (Rus.)* “biçerdöver” / TAS, *kufne, kuhne (Rus.)* “mutfak” / TAS, *palatka* “büyük çadır” / TAS vb. Genellikle ağızlara özgü olup Gagauz Türkçesinde kullanıldığını belirlediğimiz bu başlık altındaki sözcükler görüldüğü üzere birkaç istisna örnek dışında genellikle şekilce ve anlamca örtüşmektedir. Bu sözcüklerin bazısının yabancı kökenli olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan Gagauz Türkçesi söz varlığında STT ile ortak pek çok sözcük de yer alır. Fakat bunların önemli bir kısmında fonetik ve morfolojik farklılaşmalar gözlenir. Bu noktada Gagauz Türkçesinin, genelde Türkiye Türkçesi ağızları özelde Balkan Türk ağızlarıyla büyük benzerliklere sahip bir lehçe olduğu aşağıdaki örnekler üzerinde yapılan karşılaştırmalar neticesinde görülmektedir. Romandan derlenen sözcüklerin bir bölümü ile bunların TAS ve DS'de bulunanları arasında fonetik bakımdan bir uyum vardır.

aaç “ağaç” TAS, *aaz* “ağız” TAS; *afta* “hafta” TAS; *auç* “avuç” TAS; *baala*- “bağlamak” TAS; *baaşla*- “başılamak, hediye etmek” TAS, DS; *betva* “beddua” DS¹⁷; *boba* “baba” TAS, DS; *bua/buva*¹⁸ “boğa” TAS, DS; *buaz* “boğaz” TAS, DS; *çiidem* “çiğdem, bir çiçek türü” TAS; *daa* “orman” TAS; *dartı* “başörtüsü” DS; *daul* “davul” TAS; *dii*- “değmek, dokunmak” TAS; *duu*- “doğmak” TAS; *dübek* “dibek, havan” TAS, DS; *et*- “yetmek” TAS; *güisi* “giysi” TAS; *güüde* “gövde” TAS; *güüs* “göğüs” TAS; *hodullan*- “büyüklenmek, kabadıyalanmak” DS; *izmetçi* “hizmetçi” TAS; *kirez* “kiraz” TAS, DS; *koola*- “kovalamak” TAS; *küü* “köy” TAS; *laana* “lahana” TAS; *lalangı* “tatlı bir çörek çeşidi” TAS, DS; *maale* “mahalle” TAS, DS; *ool* “oğul” TAS, DS; *raametli* “rahmetli” TAS; *saalık* “sağlık” TAS; *sur* “sığır” TAS, DS; *suvan* “soğan” TAS, DS; *suazla/-suvazla*- “sıvazlamak” TAS; *süüt* “söğüt” TAS; *tauk* “tavuk” TAS; *tüü* “tüy” TAS; *ur*- “vurmak” TAS, DS; *uu*- “ovmak” TAS; *ürek* “yürek” TAS, DS; *üz* “yüz, çehre” TAS, DS; *yaamur* “yağmur” TAS; *yımurta* “yumurta” TAS, DS; *yardımnamak* “yardım etmek” TAS; *yuurt* “yoğurt” TAS; *zerdeli* “zerdali” TAS, DS vb. Sözcüklerin oluşturduğu bu tablodan da anlaşıldığı gibi Gagauz Türkçesi sahip olduğu dil özellikleri bakımından Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ortaklıklar taşımaktadır. Verilen örnekler içerisinde iç veya son sesteki “ğ, y, v, h” ünsüzlerinin erimesi sonucu meydana gelen uzun ünlülü (aa, ee, ii vb.) sözcüklerin yoğunluğu göze çarpmaktadır. Yukarıdaki

¹⁴ TAS ve DS'de *yense*-, *yensi*- şeklidir (TAS: 1098, DS: 4248).

¹⁵ Fiilin “ötmek” anlamı Gagauz Türkçesine mahsustur.

¹⁶ TAS'de *sındı*- şekliyle yer alan bu fiilin Deliorman Türk ağızlarında kullanıldığı görülmektedir (TAS: 893).

¹⁷ Sözcük DS'de *bedva* şeklindedir (DS: 597)

¹⁸ Anadolu ağızlarında *buva* şekli farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

örnekler dâhilinde, bahsedilen şekilde olan sözcüklerin tümüne TAS'de rastlanıldığı buna karşılık DS'de bulunanların ise oldukça az sayıda olduğu görülmektedir. Bunun haricinde Gagauz Türkçesinde farklı sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan daha başka pek çok ses olayı bakımından hem Anadolu hem de Trakya ağızları ile müşterek kullanımlara denk gelinmektedir.

Kadem Kaynaa romanında yer alan isimlerden *arpa, ayak, bacak, bozkır, ceviz, çimen, çorbacı*¹⁹, *dil, diş, düzen*²⁰, *ekin, eldiven, gemi, göl, göz, hergele, horoz, işçi, karaca, kaşık, keçi, kavalcı, kilim, kısrak, kulak, kurak, müdür, otlak, ördek, saç, sarmaşık, turşu, üzüm, yanak, yarık, yorgan*; fiillerden *ayaklan-, dal-, gagala-, kaçın-*²¹, *kon-, köstekle-, lafet-, oyna-, ört-, pişir-, sap-, sarar-, savaş-*²², *serpil-, silkin-, şükür et-, tertiple-, yokla-* gibi sayısı daha da arttırılabilecek olan bu sözcükler sesçe veya yapıcı herhangi bir değişime uğramayarak STT'deki hâliyle Gagauz Türkçesinde kullanılan örneklerdir. Karşılaştırma yapılırken sözcüklerin ses ve yapılarına olduğu kadar anlamlarına da dikkat etmek gerekir. Zira bir sözcük dil hususiyetleri bakımından uyum gösterse de anlam bakımından farklılaşabilir. Örneğin, Gagauz Türkçesinde *çorbacı, düzen, savaş-, kaçın-* sözcükleri STT'den anlamca ayrılmaktadır.

1.5. Deyimler, atasözleri, ikilemeler ve kalıp sözler

Deyim, atasözü, kalıp söz ve ikileme gibi kalıplaşmış söz öbeklerine edebî türlerin birçoğu içerisinde rastlanılmaktadır. Bu söz öbekleri birbirinden farklı özelliklere sahip olsalar da kullanıldıkları bağlam veya iletişim biçimi fark etmeksizin her koşulda ifadenin daha çarpıcı bir hâle gelmesini sağlamaktadır. Sözcüklerin yinelenmesi esasına dayanan ikilemeler anlamın pekiştirilmesinde; deyim, atasözü ve kalıp sözler bir duruma özgü duygu ve düşüncelerin iletilmesinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla her şair ve yazar bir yapıt vücuda getirirken konuştuğu dilin bu imkân ve zenginliklerine başvurarak daha güçlü ve renkli bir anlatım yakalamıştır.

Mariya Mercanka da romanını deyim, atasözü, ikileme ve kalıp sözlerle işleyerek anlatımını daha etkili ve çekici kılmıştır. Romanını oluştururken bu söz öbeklerinden en çok deyimler ile ikilemelere başvuran yazarın deyimlere hepsinden daha çok yer verdiği görülmüştür.

1.5.1. Deyimler

Romandan ulaşılan 582 deyim yazarın eserindeki deyim kullanma sıklığı ile bu alanda sahip olduğu birikimini ve yeteneğini ortaya koymaktadır. En önemlisi anlatımdaki gücünü göstermektedir.

Yazarın, olayların anlatımı sırasında sıklıkla başvurduğu deyimler; *aklına gelmek* “hatırlamak”, *aklında tutmak* “unutmamak, bellemek”, *aklından geçmek* “düşünmek”, *esap almak* “gözden geçirmek, incelemek, dikkate almak”, *geeri dönmek* “geldiği yere tekrar gitmek”, *gözlerini büültmek* “1. genellikle kişinin öfkesini belli etmek için yaptığı hareket 2. şaşkınlığını belli etmek”, *gözlerini yummak* “gözlerini kapamak”, *gözünü atmak* “birine veya bir şeye doğru bakmak”, *gün duumak* “gün doğmak, sabah olmak”, *laf gitmek* “birisi ya da bir şey üzerine konuşulmak”, *lafı ilerletmek* “söze

¹⁹ Gagauz Türkçesinde “sahip, patron” anlamında kullanılan *çorbacı* sözcüğü aynı anlamıyla Batı Trakya Gümülcine ağızında kullanılmaktadır (TAS: 263).

²⁰ Gagauz Türkçesinde *düzen* sözcüğünün “dokuma tezgâhı” anlamındaki kullanımına Türkiye Türkçesi ağızlarında rastlanılmaktadır (TAS: 345; DS: 1644).

²¹ Gagauz Türkçesinde “koşuşmak, bir iş için koşturmak, uğraşmak” anlamında karşımıza çıkan *kaçın-* fiilinin, Edirne ili ağızları ile Deliorman Türk ağızlarında da bu anlamıyla kullanıldığı görülmektedir (TAS: 560).

²² Gagauz Türkçesinde *savaş-* fiili “çabalamak, gayret etmek” anlamındadır.

devam etmek” olarak belirlenmiştir. Romanda, *esap almak* deyimıyla çok sık karşılaşmıştır. Bu deyim, 32 tekrar sayısıyla tüm deyimler içerisinde en fazla kullanılan deyim olmuştur.

Yazarın romanında kullandığı deyimlerin büyük bir çoğunluğu Türkiye Türkçesi deyimleriyle benzer veya yakındır. Geriye kalan kısmı ise Türkiye Türkçesinde örneği bulunmayan Gagauz sahasına mahsus sayabileceğimiz deyimlerdir.

Öncelikle, Türkiye Türkçesiyle benzerlik veya yakınlık gösteren deyimler meydana geldiği unsurlar bakımından şu başlıklar altında ele alınabilir:

a) Unsurları aynı olan deyimler:

Bu başlık altındaki deyimler, Türkiye Türkçesindeki şekliyle biçim ve anlam bakımından özdeş olanlar ve fonetik açıdan farklı olanlar şeklinde iki tiptir. İkinci şekilde deyim oluşturulan unsurlar her ne kadar aynı olsa da bu unsurların birinde veya ikisinde fonetik açıdan farklılıklar mevcuttur. Bu şekilde olan deyimler arasında da gözlemlendiği kadarıyla anlam bakımından herhangi bir ayırım yoktur. Deyimlerin Türkiye Türkçesindeki şekline sadece fonetik açıdan farklı olanlar bölümünde yer verilmiştir.

Biçim ve anlam bakımından özdeş olan deyimler: *akıl hocası* “birine bir konuda yol göstermek, ne yapılacağını öğretmek”, *aklı başında* akıllıca, doğru düzgün, akıllı başlı davranışlar gösteren kimse”, *dili dolaşmak* “sarhoşluk, heyecan, utangaçlık, korku vb. sebeplerden dolayı söylemek istediği şeyi bir türlü söyleyememek”, *el etmek* “uzaktan birine el sallamak”, *elinden gelmek* “sözü edilen işi yapma becerisine sahip olmak”, *göz boyamak* “kandırmak”, *kalın kafalı* “bir şeyi geç anlayan, anlamakta güçlük yaşayan telakkisi kıt kimse”, *kendini kaybetmek* “bayılmak”, *lafa karışmak* birileri konuşurken araya bir başkası girerek konuşmaya katılmak”, önünü almak bir şeyi önlemek”, *sözü geçmek* “sözü dinlenmek, hatırı sayılmak”, *tersi dönmek* şaşırarak nerede olduğunu anlayamamak, gideceği tarafı kestirememek”, *toz kondurmamak* “bir şeyi kusursuz görmek veya öyle göstermek”, *tuz-buz olmak* “paramparça olmak, kırılmak, tamir edilemeyecek biçimde kırılmak, küçük parçalara ayrılmak”, *uykuya dalmak* “uyumaya başlamak”

Fonetik açıdan farklı olan deyimler: *GT aazının dadını bilmek* “ağzının tadını bilmek, güzel, iyi yiyeceklerden anlamak” / *TT ağzının tadını bilmek*; *GT ayaana çabuk* “hızlı hareket eden kimseleri ifade etmek için kullanılır” / *TT ayağına çabuk*; *GT allaa biler* “Allah bilir, “belli değil” manasında söylenen bir söz” / *TT allah bilir*; *GT benizi atmak* “yüzünün rengi birdenbire sararmak, solmak” / *TT benzi atmak*; *GT cöplerini doldurmak* “ergonomik durumdan istifade ederek bol kazanç elde etmek” / *TT cebini veya ceplerini doldurmak*; *GT dadı damaanda kalmak* “yenilen veyahut içilen bir şeyin lezzetini unutamamak” / *TT tadı damağında kalmak*; *GT eli ayaa tutmak* “beden gücü iyi durumda olmak” / *TT eli ayağı tutmak*; *GT kabaati (birine ya da bir şeye) atmak* “suçu bir kimsenin üzerine atmak” / *TT kabahati (birine veya bir şeye) yüklemek*; *GT kulaa çalınmak* “bir söz ya da haber başkasına söylenirken kendisi de duymuş olmak” / *TT kulağına çalınmak*; *GT üreeni açmak* “içini dökmek, derdini anlatmak, kalbini açmak” / *TT yüreğini açmak*; *GT zeet çekmek* “eziyet çekmek, güçlüğü ve sıkıntıya katlanma” / *TT eziyet çekmek* vb.

b) Unsurları farklı olan deyimler:

Bu başlığa dâhil olan deyimlerde genellikle bir veya birden fazla isim unsurunun Türkiye Türkçesindeki örneğinden farklı bir sözcükle ifade edildiği görülmektedir. Bu farklılık, zaman zaman bir sözcüğün yerine eş anlamlısının kullanılmasından ileri gelir. Örneğin; Türkiye Türkçesinde *kalp* ve

baş sözcükleri kullanılarak teşkil edilen bazı deyimler Gagauz Türkçesinde *ürek* ve *kafa*²³ sözcükleriyle kurulmuştur. Yine Gagauz Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki birtakım kelimelerde yaşanan anlam farklılıkları da deyimleri oluşturan unsurların farklı olmasına yol açmıştır. Buna *fikirdän geçirmek* ve *işitmezdän gelmek* deyimleri misal gösterilebilir. Gagauz Türkçesinde *fikir* sözcüğü “düşünce” anlamı yanında daha çok “akıl” anlamına sahiptir. *işit-* fiiliyle ilgili açıklamaya çalışmanın fiiller bölümünde yer verilmiştir. Ayrıca alttaki deyimler içerisinde fiil unsurlarının farklılaştığı iki örneğe rastlanılmıştır. (*suuk kapmak, zaamet dökülmek, şamata kaldırmak*).

GT *fikirdän geçirmek* “düşünmek” / **TT** *aklından geçirmek*; **GT** *fikirinä uymak* “bir işi başkasının düşüncesine göre yapmak ve davranmak” / **TT** *aklına uymak*; **GT** *işitmezdän gelmek* “duymazlıktan gelmek, duymamış gibi yapmak” / **TT** duymazlıktan gelmek; **GT** *kafasına gün geçmek* “güneş çarpmak, sıcak havada uzun süre güneş altında kalmak” / **TT** *başına güneş geçmek*; **GT** *sesä getirmek* “dile getirmek, söylemek, anlatmak” / **TT** *dile getirmek*; **GT** *suuk kapmak* “soğuk almak, üşüterek hasta olmak” / **TT** *soğuk almak*, **GT** *şamata kaldırmak* “gürültü çıkarmak, ses yapmak” / **TT** *şamata etmek*; **GT** *üreenä görä* “gönlüne, isteğine göre” / **TT** *kalbine göre*; **GT** *üreeni kırmak* “yanlış bir davranış ya da sözle birinin kalbini kırmak” / **TT** *kalbini kırmak*; **GT** *zaamet dökülmek* “zahmet etmek, zahmete katlanmak” / **TT** *zahmet etmek*.

Kimi deyimler ise Gagauz Türkçesinde bir ya da birden çok sözcüğü eksiltilmiş biçimiyle kullanılmaktadır. **GT** *yaraya tuz ekelemek* “acıyı arttıracak bir eylemde bulunmak” / **TT** *yaraya tuz biber eklemek*; **GT** *etleri tikennenmek* “korkma sonucu vücudtaki kulların kabarması” / **TT** *tüyleri diken diken olmak*.

Yukarıdaki iki başlıktan bağımsız olarak **Türkiye Türkçesinde bulunmayan Gagauz Türkçesine mahsus diyebileceğimiz deyimler şöyledir:**

aazına kaşık uydurmak “birini memnun etmeye çalışmak”, *aldamaç dökme* “ziyafet vermek, misafirleri yemeklerle ağırlamak”, *bilmezeyä raslamak* “bir şeyi anlamak, nolduğunu tahmin etmek”, *canında ilkyazı uyandırmak* “bir kişinin mutlu olmasını sağlamak, sevindirmek”, *çukura kaymak* “(iş açısından) durum kötüye gitmek, gerilemeye başlamak”, *darsıklık sarmak* “hüzün, keder çökmek, hüznlenmek”, *dizlerinä düşmek* “birine yalvarmak”, *eşil saymak* “bir kimseyi henüz olgunlaşmamış saymak”, *evallaa gelmek* “özür dilemeye gitmek”, *gülme almak* “alaya almak”, *gün sırtmak* “güneş doğmak”, *kendini ahmaa çıkarmak* “anlamamış gibi yapmak, anlamazlıktan gelmek, aptal gibi davranmak”, *kürkü tersine çevirmek* “birine sert davranmaya başlamak” *yorganı kendinä çekmek* “karışıklıktan faydalanarak bir şeyi kendi yararına kullanmaya çalışmak”, *üreenä damnamak* “bir şeyi anlamak, kalple hissetmek, şüphelenmek”

1.5.2. Atasözleri

Yazar, romanında bir duruma veya olaya uygun atasözü söylemeyi ihmal etmemiş, ara sıra bu sözlü edebiyat ürününe de başvurmuştur. Romanın bazı yerlerinde atasözü söylemeden önce “*boşa dememişler, nica söyleniler*” şeklinde ifadeler kullandığı göze çarpmıştır.

Eserden 6 atasözü tespit edilmiştir. Tespit edilen bu atasözü örneklerinden birisinin Türkiye Türkçesindeki şekliyle birebir örtüştüğü görülür. Diğer dört atasözü başka sözcüklerle genişletilmiş

²³ Bu durum Gagauz Türkçesinde “baş” yerine “kafa” sözcüğünün daha fazla kullanılmasına bağlanabilir. Romanda baş sözcüğünün 19 defa, kafa sözcüğünün 50 defa tekrarlanmış olması Gagauzların hangi sözcüğü daha çok kullanmayı tercih ettiklerini göstermesi açısından önemlidir.

veya bazı sözcükleri çıkartılarak eksiltilmiş biçimlerdir. Ayrıca birinci ve ikinci atasözlerini meydana getiren unsurlardan kimisinin belli başlı sebeplerden ötürü farklılaştığı gözlenmektedir.

GT Balık başından bozulmaa çekeder. / **TT** Balık baştan kokar. ; **GT** İildilmiş kafayı kılıç kesmez. / **TT** Eğilen baş kesilmez. ; **GT** Karıların saçları uzun, da fikiri kısa. / **TT** ; **GT** Neredâ çokluk, orada bokluk. / **TT** Nerede çokluk orada bokluk. ; **GT** Su küçüünmüş. / **TT** Su küçüğün söz (sofra) büyüğün.

“Düün düünü ulaştırarmış” atasözünün ise hem Türkiye Türkçesinde hem de elimizdeki Gagauz atasözleri arasında örneğine rastlanmamıştır.

1.5.3. İkilemeler

Yazar, deyimlerden sonra romanında en çok ikilemeleri kullanmıştır. İfadeye güç katan bu tekrar öbeğinin romandan toplam 83 örneğine ulaşılmıştır. Farklı biçimlerde oluşturulmuş bu ikilemeler anlam bakımından incelendiğinde bunların aynı, zıt, eş ve yakın sözcüklerin yanı sıra biri anlamlı diğeri anlamsız veya ikisi de anlamsız sözcüklerin yinelenmesiyle kurulduğu görülmüştür: *kesnik-kesnik* “kesik kesik, aralıklı”, *buunuk buunuk* “boğunuk, boğunuk”, *çok-çok* “uzun-uzun” *dik-dik* “ters ters”, *gün-ömür* “gün ömür”, *saa-selem* “sağ salim, zarar görmeden”, *ileri-geeri* “ileri geri”, *yalan-falş* “yalan yanlış”, *can-cun* “herhangi bir kimse”, *satta patta* “sat pat, orada burada, bazı yerlerde” vb.

İkilemeler anlamca olduğu gibi yapıca da farklılık gösterir. Eldeki ikilemeler arasında türlü yapım, hâl ve fiilimsi eklerini almış unsurlarla kurulu örneklerle rast gelinmiştir. Bunlar sırasıyla şu şekildedir: *birär-ikişär* “birer ikişer”, *bölük-bölük* “parça parça, dizi dizi”; *bitki-bitkiyâ* “eninde sonunda”, *uzun uzadaya* “uzun uzadıya, uzatarak”, *gün-gündän* “günden güne”, *baştan ayaa* “baştan aşağı”, *evdän evä* “evden eve”, *primejdiyadan primejdiyaya* “tehlikeden tehlikeye”, *orayı-burayı*²⁴ “oraya buraya”; *diiyär-diimäz* “değer değmez”, *dinnenä-dinnenä* “dinlene dinlene”, *durup-durup* “bekleyerek, durarak”, *sarsalaya-sarsalaya* “sarsa sarsa”, *girän-çıkan* “giren çıkan” vb.

ap-açık “apaçık”, *bom-boz* “çok boz”, *kos-koca* “koskoca” şeklindeki ikilemeler pekiştirme harfleri (m, p, s) kullanılarak elde edilmiştir. Çekimli iki ayrı fiilin yan yana getirilmesiyle oluşturulmuş bir ikileme örneği saptanmıştır: *çık-gez* “çık gez”.

1.5.4. Kalıp sözler

Romandan günlük iletişimde farklı maksatlarla kullanımına sıklıkla başvuru kalıp söz örneklerine de ulaşılmıştır. Yazar, kahramanlar arasında kurduğu diyaloglarda kullandığı kalıp sözler ile insan ilişkilerine, bu ilişkilerde önem verilen belli başlı noktalara ve içinde yaşanılan kültüre bir ayna tutmuştur. Yazarın romanda bireyler arası ilişkilerin düzenlenmesinde ve hatta pekiştirilmesinde yardımcı olan kalıp sözleri kullandığı görülmüştür.

Belirli durum, yer ve zamanlarda söylemeyi alışkanlık hâline getirdiğimiz kalıp sözlerin eserde karşılaşılan örnekleri Türkiye Türkçesindekilerle son derece benzerdir. Bu kalıp sözler işlevleri açısından aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

²⁴ Bu ikilemenin aslındaki +a yönelme hâli ekinin +1 belirtme hâli ekine dönüşmesi “y” sesinin daraltıcı etkisine bağlanmaktadır. Hâl ekleri arasında meydana gelen işlev değişikliği Gagauz Türkçesinde çok sık rastlanan bir olaydır (Özkan, 1996: 125).

İyi temenni sözleri: *avşam hayır olsun, bereketli olsun “afiyet olsun”, saahklan kullan, kolay gelsin, allaa korusun.*

Tebrik ve takdir sözleri: *aferim, bravo, kutluca olsun, kutlu olsun.*

Davet sözleri: *buyur, buyurun.*

Bağışlanma ifade eden sözler: *allaah hepsimizi prost etsin “allah hepsimizi affetsin, bağışlasın”*

Minnettarlık ve hoşnutluk ifade eden sözler: *alla raazı olsun, saa ol (un), şükür, şükür allaha.*

Üzüntü ve kınama bildiren sözler: *yazık, ne yazık.*

Sonuç

Bu çalışmada Mariya Mercanka'nın *Kadem Kaynaa* romanı söz varlığı açısından tahlil edilmiştir. Roman üzerinde yapılan tahlil sonucu saptanan söz varlığı öğelerinden hareketle yazarın dili ve üslubu hakkında bazı çıkarımlarda bulunulmuştur. Ayrıca bu öğelerin Gagauz Türkçesinin genel söz varlığıyla durumuna bakılmış, Türkiye Türkçesiyle arasındaki benzerlik ve farklılıklara değinilmiştir.

Çalışmada öncelikle isim ve fiil türünden sözcükler değerlendirilmiştir. Bu kısımlarda yazarın romanda sık bir biçimde kullandığı sözcüklere yer verilmiştir. Roman boyunca en çok tekrarlanan 82 isim ve 49 fiil belirlenmiştir. Belirlenen bu sözcükler arasında da yazarın belli başlı isimler ile fiilleri daha çok yinelediği görülmüştür. Özellikle isimler kategorisinde bulunan sözcükler ve bunların sayıca fiillerden fazla oluşu romanın içeriğiyle beraber romanda öne çıkarılmak istenen noktaların anlaşılmasına olanak vermiştir. Söz gelimi; *kolhoz, kolhoz başı, predsedetal, çorbacı* gibi sözcükler romandaki olayların yaşandığı döneme, *yasla, uşak, çocuk, uşak başçası* gibi sözcükler ise romanın temasına çağrışım yapmaktadır. Bunun yanı sıra Mariya Mercanka'nın romanında Gagauz Türkçesinin sosyal hayatını ve kültürünü yansıtan sözcükleri sık sık tekrarlanmış olması dikkat çekmektedir. Buna yukarıda değinilen *at, beygir, yortu* vb. daha birçok sözcük örnek teşkil etmektedir.

Mariya Mercanka, romanında halk kültürüne geniş bir şekilde yer vermiştir. Köy halkının belirli zamanlarda sırasıyla kutladığı çeşitli yortulara, yortular özelinde gerçekleştirdiği âdetlere ve birtakım inanışlara değinerek aslında bunların Gagauzların gündelik yaşamının ayrılmaz ve önemli bir parçası olduğunu vurgulamak istemiştir. Romandaki bazı sözcükler de bu duruma bağlı olarak daha sık tekrarlanmıştır.

Roman üzerindeki incelemeler sırasında eş veya yakın anlamlı sözcüklerin Türkçe olanlarından başka Rusça veya başka bir yabancı dilden alıntı şekline de rastlanmıştır. Böyle olanlarda bazen alıntı sözcüğün daha fazla yinelenmesi dile bu kullanımın yerleşmesine bağlanabileceği gibi yazarın tercihi olarak da açıklanabilir. (tablodan *yasla, uşak başçası* sözcükleri; roman içerisinden *okul, şkola* sözcükleri örnektir). Elbette bunun tam tersi örnekler de vardır. Örneğin; isimler tablosunda “toplantı” anlamına gelen Türkçe kökenli *oturuş* sözcüğünün 15 kez yineleniği görülür. Fakat aynı anlamdaki Rusça *zasedanie/zasedaniy* sözcükleri romanda birer kez geçmiştir.

Mariya Mercanka'nın eserinde kullandığı dili değerlendirecek olursak; romanda Türkçe kökenli sözcüklerin yanı sıra Arapça, Farsça, Rusça, Rumence, Bulgarca ve Yunancadan alıntı sözcüklerle de karşılaşmıştır. Ancak alıntılarının bir kısmının Türkçe ek ve köklerin ilavesiyle Türkçeleştirilmiştir

biçimler olduğu görölmüştür. Bu tip örneklere çalışmadaki fiiller başlığı altında daha çok denk gelinmiştir (*fidancık, kolhoz başı, peydalan-, prost et-, zeetle-* vb.). Tablolar içerisinde Gagauz Türkçesine has kullanımlar olarak belirlediğimiz *saurgun, oturuş, önderci* ve *yaan-* sözcükleri Türkçe kökenlidir. Ayrıca gerek tablolara gerekse çalışma içerisindeki diğer başlıklara dâhil olan sözcüklerin çoğunlukla Türkiye Türkçesiyle ortak olduğu görülür. Ortak sözcüklerden bazısının Gagauz Türkçesinde şeklen uğradığı değişiklik ilk gözlenenler arasındadır. Romanda, Rusçadan alıntı sözcüklerin diğerlerine oranla daha fazla yer kapladığı ve bu dilden alıntıların hayatın çoğu alanında aktif bir şekilde kullanıldığı gözlenir. Yazar; siyasi, idari, teknik, bilim, eğitim, meslek kolları ve sanatla ilgili alanlarda Rusça terim ve sözcüklere daha çok başvurmuştur. Bölgedeki resmî dillerden biri olan Rusçanın eğitim başta olmak üzere devlet kurumlarında yaygın bir şekilde kullanılması söz konusu alanlarda Rus dilinden alıntıların artmasına yol açmıştır. Ayrıca kentte iletişim dili olarak çoğunlukla Rusçanın kullanılması da yazarın diline etki etmiştir.

Mariya Mercanka'nın romanında karşılaşılan Arapça, Farsça ve Yunanca alıntı sözcüklerin önemli bir kısmı fonetik bakımından Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ortaktır. Özellikle Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin neredeyse çoğu bu yönüyle STT'den ayrılır. (Yun. laana GT < laana TAS; Yun. popaz GT < popaz TAS, DS; Fa. afta GT < afta TAS; Ar. daul GT < daul TAS; Ar. cendem GT < cendem TAS vb.). Romandaki Bulgarca ve Rumence kökenli sözcük sayısı ise sınırlıdır.

Romanda Türkiye Türkçesi ağızlarıyla benzer olduğu görölen çok sayıda sözcük ayrıca ele alınmalıdır. Bunların türlü yönlerden (fonetik, morfolojik, semantik) karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesi Gagauzların dili ve tarihiyle ilgili hususlara açıklık getirilmesi veyahut var olanların yeni örneklerle desteklenmesi açısından önemlidir. Her ne kadar bu çalışmada sözcüklere hangi bölge ağızlarında rastlanıldığı ayrıntılı bir biçimde belirtilmemiş olsa da tespitler esnasında bazı kullanımların Deliorman ve Kuzey Trakya Türk ağızlarıyla örtüşmesi dikkati çekmiştir.

Kadem Kaynaa romanındaki söz varlığının bir kısmı atasözü, deyim, ikileme ve kalıp sözlerden oluşur. Romandan ulaşılan atasözü hariç deyim, ikileme ve kalıp söz miktarının azımsanmayacak ölçüde olması yazarın anlatımdaki zenginliğini ve gücünü ortaya koyar.

Mariya Mercanka'nın geçmişten gelen kültürel birikimlerini romanına kattığı görülür. Çalışmanın başında dikkatlere sunulan genel söz varlığı tablosuna göre *Kadem Kaynaa* romanı nicelik bakımından zengin bir deyim varlığı sergilemiştir. Romanda, az sayıda da olsa atasözlerine de yer verilmiştir. Gagauzların sözlü edebiyat döneminin yakın bir zamana dek sürmesi hâliyle, şair ve yazarların daha sonra oluşturdukları edebî türdeki eserlere yansımıştır. Sözlü kültür ortamında yetişen yazarlardan biri olan Mariya Mercanka da bu alandaki deneyimlerini romanına taşımıştır. Yazarın, eserinde sözlü edebiyat ürünlerinden deyimleri geniş ölçüde kullanmasında deyimlerin, biçim ve anlam gibi özellikler bakımından birçok bağlamda kullanılmaya daha elverişli dilsel yapılar olması da etkili olmuştur.

Kadem Kaynaa romanında kullanılan deyimlerin büyük bir kısmı çalışmada başvurulan sözlük ve kitaplardaki²⁵ Gagauzca deyimler arasında yer almamaktadır: *avariyaya düşmek* “kazaya uğramak, kaza yapmak”, *bura gibi şişmek* “hindi gibi kabarmak, büyüklük taslamak, morarmak”, *çukura kaymak, (kendini) gülüntü etmek* “insanın kendini ya da başka bir kimseyi gülünç duruma düşürmesi, rezil ve maskara etmesi”, *gün devirmek* “güneş batmaya başlamak, dönmek”, *kendini ahmaa*

²⁵ Nevzat Özkan'ın “Gagavuz Edebiyatı” kitabı ile Atanas Manov'un “Gagauzlar (Hristiyan Türkler)” kitabındaki atasözü ve deyimlere bakılmıştır.

çıkarmak, korku kapmak “1. endişeye kapılmak, kaygılanmak” 2. “korkmak”, *parayı sıkmak* “çok harcama yapmamak ya da kontrollü harcama yapmak”, *sıkletä atmak* “sıkıntı basmak, çok sıkılıp daralmak”, *takaza düşmek* “birine kaba sözler söylemek, azarlamak”, *ürää gülmek* “sevinçli, mutlu olmak”, *yalın kalkmak* “alev, yangın çıkmak” gibi deyimler yazarın söz hazinesine ait deyim örnekleri olarak belirlenmiştir. Romandaki atasözlerinden ise kaynak kitaplarda bulunmayan üç örnek tespit edilmiştir. Bunlar; “Düün düünü ulaştırarmış”, “İldilmiş kafayı kılıç kesmez” ve “Su küçüünmüş” şeklindeki atasözleridir. Son atasözüne Türkiye Türkçesi atasözleri (Su küçüğün söz (sofra) büyüün) arasında rastlanılır. Bu şekline göre, yazar atasözünü kısaltma yoluna giderek romanda sadece o anki duruma uyan kısmını söylemeyi tercih etmiştir.

Kaynaklarda yer alan Gagauz atasözlerinin bazıları romanda farklı biçimlerde karşımıza çıkmıştır. Bu farklılıklar da romandaki atasözlerinin Türkiye Türkçesindeki şekliyle karşılaştırıldığı bölümde belirtilen sebeplere dayanmaktadır. **KK** Balık başından bozulmaa çekeder. / **GT** Balık baştan kokar.; **KK** Karıların saçları uzun, da fikiri kısa. / **GT** Karının saçı uzundur aklı kısadır.; **KK** Neredä çokluk, orada bokluk. / **GT** Nerde çokluk orda bokluk.

Kadem Kaynaa romanı ikilemeler açısından da oldukça zengindir. İkilemeler, deyimlerden sonra romanda örneğine en çok denk gelinen söz öbeği olarak ikinci sırada yer almıştır. Anlam ve yapı bakımından incelenen bu ikilemelerden; birinci grupta aynı sözcüğün tekrarıyla kurulanlar, ikinci grupta hâl eki almış sözcüklerle kurulanlar çoğunluğu oluşturmuştur.

Çalışmada, romandaki kalıp sözler de incelemeye alınmıştır. İnceleme neticesinde romanda kullanılan kalıp söz örneklerinden ikisi hariç geriye kalanların olumlu duygu değerine sahip sözler olduğu görülmüştür.

Çalışmamızda romandan ortaya koyduğumuz ikileme ve kalıp söz örnekleri bu iki söz öbeğinin Gagauz Türkçesinde bulunan/kullanılan biçimlerine dair fikir vermiştir. Bununla alakalı olarak burada belirtmeyi gerekli gördüğümüz önemli bir husus vardır. Bu da Gagauz Türkçesi sahasında ikilemeler ile kalıp sözlerin ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalara duyulan ihtiyaçtır. İkileme ve kalıp söz varlığının derlenip müstakil bir çalışmada topluca sunulması her dil ve lehçe için olduğu gibi Gagauz Türkçesi için de elzemdir.

Çalışmadaki deyimler, atasözleri, ikilemeler ve kalıp sözler başlıkları altında Türkiye Türkçesiyle müşterek kullanımların yanı sıra yazarın söz varlığındaki farklı kullanımlar da gösterilmeye çalışılmıştır. Bunlar arasında atasözü ve deyimlerden Gagauz Türkçesiyle ilgili kaynaklara geçmemiş olanlar belirlenerek dile kazandırılmaları sağlanmıştır.

Buraya kadar verilen bulguları toparladığımızda; Mariya Mercanka, birtakım yabancı etkilerin dışında romanında sade ve akıcı bir dil kullanmıştır. Romanın genelinde büyük ölçüde Türkçe kökenli sözcükler kullanarak eserin açık ve anlaşılır bir üsluba sahip olmasını sağlamıştır. Öte yandan yazarın söz dağarcığında Türkiye Türkçesi ve ağızlarında kullanılan ortak pek çok sözcüğün bulunması romanın anlaşılabilirliğini arttırmıştır.

Yazar romanında atasözü, deyim, ikileme ve kalıp sözleri yerli yerinde ve ustalıkla kullanarak anlatımına canlılık ve renk katmıştır. Aynı zamanda bu söz kalıpları sayesinde eserin dilini günlük konuşma diline yaklaştırarak doğal ve çekici bir üslup yaratmıştır.

Romandaki eş anlamlı sözcüklerin ve deyimlerin çeşitliliği ise yazarın dili kullanmadaki yetkinliğinin ve becerisinin bir göstergesidir. Bu şekilde anlatımını monotonluktan kurtaran yazar üslubuna hareket getirmiştir.

Mariya Mercanka'nın eserinde sıklıkla kullandığı sözcüklerin Gagauz halkının geğmiş yaşamından, kültüründen, inançlarından, gelenek ve göreneklerinden izler taşıdığı görülür. Yazar, gerek romanında yer verdiği atasözü, deyim ve kalıp sözlerle gerekse sözünü ettiği yortu ve âdetlerle Gagauz Türklerinin kültürel değerlerini en iyi şekilde yansıtmıştır. Bilgi mahiyeti taşıyan bu millî yortu ve âdetlerden ötürü yazarın roman içerisindeki üslubu kimi zaman didaktik bir hüviyet kazanmıştır.

Sonuç olarak; *Kadem Kaynaa* romanı, her şeyden önce Gagauz sahası için zengin bir dil ve kültür malzemesi durumundadır. Söz konusu eserin incelendiği bu çalışmayla yazarın dili ve üslubu açısından olduğu kadar Gagauz Türkçesi açısından da değerli kazanımlar elde edilmiştir.

Kısaltmalar

TT: Türkiye Türkçesi
 GT: Gagauz Türkçesi
 GTS: Gagauz Türkçesi Sözlüğü
 TAS: Trakya Ağızları Sözlüğü
 DS: Derleme Sözlüğü
 STT: Standart Türkiye Türkçesi
 KK: Kadem Kaynaa

Kaynakça

- Ahmet Kelağa, İ. (2012). *Yunanca El Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (2017). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü/Atasözleri Sözlüğü-1*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Argunşah, M. ve Argunşah H. (2007). *Gagauz Yazıları*. Kayseri: Türk Ocakları Kayseri Şubesi.
- Argunşah, M. (1996). Çağdaş Gagauz Şiiri. *Türk Dili (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri Özel Sayısı)*, S. 531. 678-699.
- Arnaut, T. ve Hünerli, B. (2017). Ukrayna Gagauzları. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, C. 7, S. 11. 17-50.
- Babaoğlu, N. (1999). Gagauz Türklerinin Kirillik Alfabetesinden Lâtin Alfabetesine Geğmesi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 7. 56-59.
- Bulgarca Cep Sözlüğü*. (2016). İstanbul: Fono Yayınları.
- Çimpoeş, L. (2018). Gagauzların İlkyaz Yortuları (Bayramları) Adetler ve Onlara Bağlı Folklorik Unsurlar, 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Derleme Sözlüğü* (1993). C. II-XII. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Erdin, C. (2020). Mariya Mercanka'nın Kadem Kaynaa Adlı Romanının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı.
- Gültek, V. (2004). *Rusça-Türkçe Sözlük*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (2016). *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

- Hünerli, B. (2019). *Mihail Çakir'in Gagauzca (Türkçe)-Rumence Sözlüğü (İnceleme- Metin)*. İstanbul: Paradigma Akademi.
- Hünerli, B. (2019). Gagauz Atasözlerinde “At”, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. Y. 7, S. 16. 108-116.
- Kaynak, İ. ve Doğru A. M. (1991). *Gagauz Türkçesinin Sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kowalski, T. (1949). Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili. (Çev. Ö. F. Akün). *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. C. 3, S. 2-3. 477-500.
- Manov, A. (2001). *Gagauzlar (Hristiyan Türkler)*. (Bulgarcadan çev. M. Türker Acaroğlu). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mercanka, M. (2017). *Kadem Kaynaa*. Chişinau: Pontos.
- Özden, M., Doğan, L. ve Bayraktar, S. (2018). *Trakya Ağızları Sözlüğü* C. I-II. Edirne: Trakya Üniversitesi Matbaası, Yayın No: 192.
- Özkan, N. (1996). *Gagavuz Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özkan, N. (2017). *Gagavuz Edebiyatı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Özkan, N. (2018). “Gagavuz Türkçesinde Yabancı Unsurlar”. *Gagauz Dili, Tarihi, Coğrafyası ve İnanç Sistemleri*. (Ed. Selçuk Kırılı, Alev Sınar Uğurlu). *Türk Ocakları Bursa Şubesi Yayınları*: 14. 181-190.
- Pokrovskaya, L. A. (2017). Gagauzların Hristiyan Dinî Terminoloji Sistemindeki Müslümanlıkla İlgili Unsurlar. (Çev. Bülent Hünerli). *Kesit Akademi Dergisi*, Y. 3, S. 7. 421-427.
- Pokrovskaya, L. A. (2018). Gagauzcadaki Diyalektlerin Kökeni Hakkında. (Çev. Bülent Hünerli). *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 2. 168-172.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük*. 9. bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Zayonçkovski, V. (2018). Gagauzların Etnogenezine Dair. (Çev. Bülent Hünerli). *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Y. 6, S. 14. 261-267.
- <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php> genel ağ sayfasından 5.05. 2020 tarihinde erişildi.
- TDK, <https://sozluk.gov.tr/> genel ağ sayfasından 15.05.2020 tarihinde erişildi.